

LOTIN TILI VA TIBBIY TA'LIM: NAZARIYADAN AMALIYOTGACHA

Ilmiy rahbar: Sayfullayeva Lola Sobitovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti
Lotin tili va xorijiy tillar kafedrası katta o'qituvchisi

E-mail: lolasayfullayeva133@gmail.com

Tel: +998909976700

Mualliflar: Rustamxo'jayeva Masturaxon Ahrol qizi

TDTU Stomatologiya fakulteti 1-kurs talabasi,

E-mail: masturarustamxo'jayeva@gmail.com

Tel:+998976130709

Musurmonov Jamoliddin Faxriddin o'g'li

TDTU Davolash ishi fakulteti 2-kurs talabasi,

E-mail: jamoliddin216624@gmail.com

Tel:+998941120624

Annotatsiya: Mazkur maqolada lotin tilining tibbiyotdagi o'rni tahlil qilinadi. Tibbiyotda lotin tili aniq va tizimli tuzilishi tufayli kasalliklarni ta'riflash, dori-darmonlarni nomlash hamda tibbiy jarayonlarni tavsiflashda asosiy vosita sifatida qo'llaniladi. Bugungi kunda ham lotin tili farmatsevtika tilining aniqligi va mukammalligini saqlab qoluvchi neytral va mustahkam lingvistik asos bo'lib qolmoqda.

Kalit so'zlar: lotin tili, tibbiy terminologiya, "o'lik" til, tibbiy atamalar, farmatsevtika.

LATIN LANGUAGE AND MEDICAL EDUCATION: FROM THEORY TO PRACTICE

Abstract : This article analyzes the role of the Latin language in medicine. Due to its precise and systematic structure, Latin is widely used in medicine as a primary tool for describing diseases, naming medications, and defining medical procedures. Even today,

Latin remains a neutral and stable linguistic foundation that ensures accuracy and consistency in pharmaceutical and medical terminology.

Key words: Latin language, medical terminology, “dead” language, medical terms, pharmacy.

ЛАТИНСКИЙ ЯЗЫК И МЕДИЦИНСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ОТ ТЕОРИИ К ПРАКТИКЕ

Аннотация: В данной статье анализируется роль латинского языка в медицине. В медицинской практике латинский язык благодаря своей точности и системности используется как основной инструмент для описания заболеваний, наименования лекарственных средств и обозначения медицинских процессов. В настоящее время латинский язык по-прежнему остается нейтральной и устойчивой лингвистической основой, обеспечивающей точность и унификацию фармацевтической терминологии.

Ключевые слова: латинский язык, медицинская терминология, «мёртвый» язык, медицинские термины, фармацевтика.

Kirish

Lotin tili “o‘lik” til maqomiga ega bo‘lsa-da, tibbiy va ilmiy terminologiyaning asosiy tarkibiy qismi bo‘lib qolmoqda. Lotin tili (*Lingua Latina*) hind-yevropa tillari oilasining italyan guruhiga mansubdir. Lotin tilining keng tarqalishi Rim imperiyasi davrida, taxminan miloddan avvalgi I asrdan eramizning II asrlariga qadar sodir bo‘lgan. Bu jarayon bir necha omillarga bog‘liq edi. Birinchidan, Rim imperiyasi kengaygani sari lotin tili, ayniqsa boshqaruv va ilm-fan sohalarida, Yevropada yunon tilining o‘mini egallay boshladi. Ikkinchidan, Rim ta‘lim tizimi yunon adabiyoti va ilm-fanini, jumladan tibbiyot ilmini ham o‘z dasturiga kiritdi. Shu sababli yunoncha asarlar lotin tiliga tarjima qilina boshlandi. Bu esa ilmiy matnlarni lotin tilida o‘qishni afzal ko‘radigan rimlik olimlar va shifokorlar uchun ularni ancha qulay va tushunarli holga keltirdi. Mazkur tarjima jarayoni Rimda va imperiyaning boshqa hududlarida tibbiyot maktablari tashkil etilishi bilan yanada kuchaydi. Bu maktablarda lotin tili keng qo‘llanildi. Yunon tibbiy matnlarini lotin tiliga tarjima qilish orqali rimliklar nafaqat yunon tibbiy bilimlarini saqlab qoldilar va keng tarqatdilar, balki

oʻrta asrlar Yevropa tibbiyoti uchun mustahkam asos yaratdilar. Chunki oʻsha davrlarda ham tibbiy taʼlim va hujjatlarda asosiy til sifatida lotin tili qoʻllanilgan.

Har qanday mamlakat shifokorlari qadimgi yunon va lotin tillari asosida shakllangan xalqaro, umumqabul qilingan atamalardan foydalanadilar. Ushbu atamalar universaldir va mutaxassislarning millatidan qatʼi nazar tushunarli hisoblanadi.

Tibbiy terminologiyada lotin tilining asosiy oʻrni

Lotin tili tibbiyotda terminlar yaratishda asosiy manba boʻlib xizmat qiladi. Tibbiy atamalar — organlar, tizimlar, kasalliklar, davolash usullari, farmatsevtik preparatlar va boshqa koʻplab tushunchalar lotin tilida shakllangan.

Anatomik atamalar: Koʻplab anatomik atamalar lotin tilidan olingan. Masalan: *musculus* (mushak), *corpus* (tana), *vena* (tomir).

Kasallik nomlari: Kasalliklarning ilmiy nomlari ham asosan lotin tilida beriladi. Masalan, *pneumonia* (oʻpka yalligʻlanishi), *gastroenteritis* (oshqozon va ichaklarning yalligʻlanishi), *tuberculosis* (mikroblar taʼsirida yuzaga keladigan yuqumli kasallik).

Lotin tili tibbiyotda faqat kasalliklar yoki organlar nomlarida emas, balki dori-darmonlar va farmatsevtik preparatlarning nomlarida ham keng qoʻllaniladi. Koʻplab dori nomlari va ularning formulalarini yozishda lotin tili ishlatiladi.

Farmatsevtik retseptlar: Lotin tili farmatsevtik retseptlarda ham qoʻllaniladi. Masalan, *Rp.* (*Recipe*) — “ol”, *q.s.* (*quantum satis*) — “zarur miqdor” degan maʼnoni anglatadi.

Dori nomlari: Koʻplab dori preparatlari va ularning tarkibi, masalan, *Aspirin* yoki *Penicillin* kabi nomlar lotin tiliga asoslanadi.

Bundan tashqari, Yevropa tillari lugʻaviy boyitish manbai sifatida lotin tilidan keng foydalangan. Olimlarning hisob-kitoblariga koʻra, ingliz tilidagi eng koʻp qoʻllaniladigan 20 ming soʻzdan taxminan 10 400 tasi lotin, 2 200 tasi yunon va atigi 5 400 tasi anglo-sakson kelib chiqishiga ega. Bugungi kunda roman tillarida soʻzlashuvchilarning umumiy

soni 580 million kishini tashkil etadi. 60 dan ortiq mamlakatlarda roman tillari milliy yoki rasmiy til sifatida qoʻllaniladi (jumladan: fransuz — 30 ta, ispan — 20 ta, portugal — 7 ta, italyan — 3 ta mamlakatda). Lotin yozuvi tizimidan esa dunyo aholisining taxminan 30 foizi foydalanadi.

Lotin tilida juda aniq va mukammal soʻz yasash tizimi shakllangan. Shu sababli lotin tili (qisman yunon tili bilan birgalikda) ilmiy-texnik terminologiyani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, lotin tili tibbiyot va farmatsevtika sohalarida asrlar davomida shakllangan barqaror va universal terminologik tizimning asosi boʻlib kelmoqda. U “oʻlik” til maqomiga ega boʻlishiga qaramay, tibbiy atamalarni yaratish, tasniflash va standartlashtirishda oʻz ahamiyatini yoʻqotmagan. Aksincha, lotin tilining qatʻiy grammatik tuzilishi, aniqligi va bir maʼnoliligi tibbiyotda xatolarning oldini olish, tashxis va davolash jarayonlarini aniq ifodalash imkonini beradi. Lotin tiliga asoslangan terminologiya turli davlatlar va madaniyatlarga mansub shifokorlar, farmatsevtlar hamda ilmiy xodimlar oʻrtasida yagona ilmiy muloqotni taʼminlaydi. Bu esa global miqyosda tibbiy axborot almashinuvi, ilmiy tadqiqotlar natijalarini taqqoslash va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, anatomiya, patalogiya, farmakologiya va klinik fanlarda lotin tilisiz toʻliq va aniq terminologiyani tasavvur etib boʻlmaydi. Shuningdek, lotin tili tibbiy taʼlim jarayonida muhim didaktik vazifani bajaradi. U talabalar va yosh mutaxassislarining ilmiy tafakkurini shakllantirishga, murakkab tibbiy tushunchalarni tizimli ravishda oʻzlashtirishga yordam beradi. Lotin tilini oʻrganish orqali tibbiyot xodimlari atamalarning kelib chiqishi va maʼnosini chuqurroq anglaydi, bu esa klinik amaliyotda toʻgʻri va ongli foydalanishni taʼminlaydi.

Zamonaviy tibbiyot tez surʼatlar bilan rivojlanib, yangi texnologiyalar, innovatsion davolash usullari va yangi dori vositalari paydo boʻlayotgan bir davrda, lotin tili ushbu yangiliklarni nomlash va ilmiy muomalaga kiritishda hanuzgacha ishonchli lingvistik asos boʻlib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, bugungi sogʻliqni saqlash tizimida bemorga yoʻnaltirilgan yondashuv kuchayib borar ekan, lotin tilidagi murakkab terminlarni sodda va

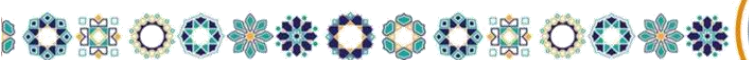

tushunarli tilda izohlash ehtiyoji ham ortib bormoqda. Demak, kelajakda lotin tilining tibbiyotdagi o‘rni uni zamonaviy tillar bilan uyg‘un holda qo‘llash, ilmiy aniqlikni saqlagan holda bemorlar bilan muloqotni soddalashtirish orqali yanada mustahkamlanadi. Bu esa lotin tilining nafaqat tarixiy meros, balki zamonaviy tibbiyotning ajralmas va muhim tarkibiy qismi ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Musurmonov, J. F., & Sayfullayeva, L. S. (2025). *Farmatsevtik atamashunoslik*. Toshkent: Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15289181>
2. Musurmonov, J. F., Yo‘ldosheva, C. I., & Sayfullayeva, L. S. (2025). *Lotin tili - inson tanasining lingvistik kodi va tibbiyotdagi universallik tamoyili*. *Latin American Journal of Education*, 5(6).
<https://lajoe.org/index.php/LAJoE/article/view/125>
3. Musurmonov, J. F. O‘g‘li, & Israilova, M. N. (2025). *Lotin tilining zamonaviy tibbiy yozuvdagi roli va uning xalqaro standartlashuvdagi ahamiyati*. In *Proceedings of the International Conference on Medicine, Science, and Education* (Vol. 2, No. 5, pp. 85–90). Zenodo.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15558643zenodo.org>
4. Sayfullayeva, L. S., Usmonova, S. D., & Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025). *Lotin tilining zamonaviy tibbiy ta‘limdagi o‘rni: Integrativ yondashuvlar*. *International Conference on Interdisciplinary Science*, 2(12), 34–38.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17839393>
<https://universalconference.us/universalconference/index.php/icms/article/view/6007>
5. Sayfullayeva, L., Ergasheva, M., & Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025). *Farmatsevtik retseptlarda lotin tilining global standart sifatidagi o‘rni*. *International Conference on Advance Science and Technology*, 2(5), 18–23.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17753135>
<https://universalconference.us/universalconference/index.php/icast/article/view/5927>

6. Rashitova, J., Uralov, S., Soatmurotova, I., Sayfullayeva, L., & Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025). *Medical terminology. The principles of formation of clinical terms in the Greek language. The deontological significance of medical terminology. International Scientific Innovation Research Conference*, 2(8), 46–51.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17780870>
<https://universalconference.us/universalconference/index.php/isirc/article/view/5971>
7. Musurmonov, J. (2025). *Klinik atamalarda lotin tili: xalqaro standart va tibbiy amaliyotdagi ahamiyati. American Journal of Education and Learning*, 3(11).
<https://advancedscienti.com/index.php/AJEL/article/view/3373>
8. L.S. Sayfullayeva [CHET TILLARI, LOTIN TILI VA TERMINOLOGIYA ASOSLARINI O‘QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI](#)
9. L.S. Sayfullayeva [Lotin tilini o‘qitish jarayonida axborot texnologiyalarining o‘rni](#)
10. Musurmonov, J. F. O‘g‘li. (2025, April 27). *Zamonaviy tibbiyotda kasallik nomlarining lotin tilidagi tuzilishi va klinik diagnostikadagi ahamiyati* [Certificate of publication]. *Acumen: International Journal of Multidisciplinary Research*. RB IF (Impact Factor): 10.41 / 2024.
11. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi o‘quv qo‘llanmalari
12. M. Jo‘rayev “Lotin tili va tibbiy terminologiya” darsligi
13. Sh. Ergasheva — Tibbiyot uchun lotin tili asoslari
14. Oxford Handbook of Medical Terminology
15. Musurmonov J. ZAMONAVIY TIBBIYOTDA KASALLIK NOMLARINING LOTIN TILIDAGI TUZILISHI VA KLINIK DIAGNOSTIKADAGI AHAMIYAT

